

# GLAGOLSKI VID U FRANCUSKOM JEZIKU

VJEKOSLAV ĆOSIĆ

Prvo pitanje koje se nameće kad pristupamo proučavanju glagolskog vida u francuskom jeziku, jest pitanje shodnosti i opravdanosti tog proučavanja. Postoji, naime, uvriježeno mišljenje da francuski jezik gotovo ne poznaje tu gramatičku kategoriju.<sup>1</sup> Tome je glavni razlog što francuski ne posjeduje ni jedno od »klasičnih sredstava«<sup>2</sup> vidskog izraza. Najbolje nam o tome svjedoče gramatike francuskog jezika čiji autori na dugo i široko raspravljaju o vremenima, načinima, slaganju vremenâ, itd., a glagolski vid spominju

---

<sup>1</sup> Citirat ćemo J. Vendryesa na kojeg se najčešće poziva kad se radi o ovom problemu:

»On appelle du nom d'aspect la catégorie de la durée. Nos temps du français expriment le moment où une action s'est accomplie, s'accomplit ou s'accomplira; ils ne tiennent pas compte de la durée de l'accomplissement« (*Langage*, str. 118).

Nakon što je konstatirao da francuski ipak posjeduje neka leksička sredstva, u zaključku kaže:

»Le français n'est donc pas inapte à exprimer l'aspect, puisqu'il trouve le moyen de le faire, dès qu'il en sent besoin. Seulement l'aspect n'est pas en français une catégorie grammaticale régulière. Un verbe en français étant donné, nous ne pouvons en indiquer le duratif ou l'itératif comme nous en indiquons le futur ou l'imparfait« (ibid., str. 130).

Ovaj citat zaslužuje čitavu egzegezu, ali nam za to nedostaje prostora. Mi ćemo ipak imati prilike u ovom radu osvrnuti se na neke probleme koje implicira gornji citat. Vidi također: K r a v a r, »Approche syntaxique en matière d'aspect verbal«, u *Actes du X<sup>e</sup> Congrès International des Linguistes*, Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, Bucarest, 1970, str. 963.

<sup>2</sup> Pod »klasičnim sredstvima« podrazumijevamo sredstva grčkog i ruskog, koji su dali građu za prve studije o glagolskom vidu.

samo na marginama. Ponekad o njemu govore kao što se u stilistici govori o figurama i tropima, služeći se pri tom veoma neujednačenom terminologijom.<sup>3</sup>

Gramatičarima međutim možemo i oprostiti nedostatak terminološke preciznosti jer su oni, u stvari, samo popularizatori rezultata postignutih u lingvistici. Na teoretskom planu razlike u terminologiji i dalje ostaju, ali ne predstavljaju općenito veliki problem, jer svaki lingvist definira i razgraničuje svoju terminologiju. Mnogo teži problem u ovoj domeni predstavlja brkanje nivoa analize. Mnogi lingvisti ni do danas nisu ozbiljno shvatili de Saussureovu distinkciju *jezik/govor*, barem ne u praksi. Vrlo često smatramo da proučavamo *jezik*, a u stvari radi se o govornim pojavama. Uzrok mnogim nespornostima i polemikama vuče svoje korijenje upravo iz te činjenice. Mi ćemo u ovom radu posebno insistirati baš na toj fundamentalnoj distinkciji između *jezika* i *govora*.

Zanemarivanje spomenute distinkcije je karakteristično za izvjestan broj definicija glagolskog vida.<sup>4</sup> Gotovo sve te definicije uzimaju pojam vida *en bloc*, kao homogen pojam, iako ga artikuliraju u beskonačne i heterogene semantičke nizove (v. bilj. 3).

Pa ipak lingvistika već dugo poznaje jednu fundamentalnu distinkciju koja se tiče glagolskog vida. Ta distinkcija može, ako je pravilno primijenimo, zadovoljiti zahtjeve opozicije *jezik/govor*. Radi se zapravo o distinkciji između »Aspekt« i »Aktionsart« do koje je došao švedski lingvist Sigurd Agrell (*Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitwort*, Lund, Gleerup, 1908) studirajući sistem poljskih glagola:

»Die beiden Hauptkategorien des slavischen Zeitwortes, die unvollendete und vollendete Handlungsform (das Imperfektivum und Perfektivum) ... nenne ich Aspekt ... Mit dem Ausdruck Aktionsart bezeichne ich ... Bedeutungsfunktionen der Verbalkomposita (sowie einiger Simplicia und Suffixbildungen), die genauer ausdrücken, wie die Handlung vollbracht wird, die Art und Weise ihrer Ausführung markieren.« (Citirano prema: Robert Martin, *Temps et Aspect*, Paris, Klincksieck, 1971, str. 55.)

Ova distinkcija koja je postala veoma plodna u proučavanju mnogih jezika dugo je bila ignorirana od francuskih lingvista.<sup>5</sup> Pa

<sup>3</sup> Grevisse, na primjer, navodi redom »glavne vidove«: momentané, »duratif, perfectif, imperfectif, proximité dans le futur, proximité dans le passé (aller + inf., venir de inf.)« (*Le Bon usage*, 7. éd. § 607 bis). Vidi također: Wartburg-Zumthor, *Précis de syntaxe du français contemporain*, § 334; de Boer, *Syntaxe du français moderne*, § 94; Dauzat, *Grammaire raisonnée de la langue française*, str. 207—208; Cressot, *Les secrets du style*, str. 132—136.

<sup>4</sup> Usp. von Wartburg-Zumthor, o. c., § 334; Dauzat, o. c., str. 208; de Boer, o. c., § 94.

<sup>5</sup> Jan Šabršula je s time u vezi izrazio svoje čuđenje u članku »La notion d'aspect et la langue française«, u *Romanistica Pragensia*, I, str. 56—78.

ipak ona na vrlo jednostavan način postavlja problem glagolskog vida: radi se naprosto o tome da se jasno razgraniči ono što pripada gramatici od proizvoda leksičke tvorbe, gramatički vid od leksičkog. Od tada se glagolski vid, u doslovnom smislu riječi, definira u odnosu na »Aktionsart«. Prvi je ovu distinkciju primijenio na francuski jezik Pierre Naert (»Mode de présentation, aspect, mode d'action, détermination et transitivité« u *Studia Linguistica*, 4/1960, str. 1-14). On njemački termin »Aktionsart« prevodi francuskim terminom *mode d'action*.<sup>6</sup> Dosljedno toj distinkciji on i definira glagolski vid:

»L'aspect est en gros définissable comme le point de vue sous lequel une action verbale est envisagée — soit comme un procès en cours, ou un état de choses, soit comme un fait (dit souvent »historique«) —, tandis que le *mode d'action* est la nature de l'action en elle-même — instantanée (ponctuelle) ou prolongée, etc. etc.« (art. cit., str. 3)

Lingvisti koji poznaju ovu distinkciju obično označavaju pojave koje se tiču glagolskog vida parovima opozicija: *perfectif-imperfectif* (Naert, Šabršula, Martin), *duratif—non-duratif* (Klum), *paratative-syntélique* (Kravar). Ali, kad se radi o potkategorizaciji *modalité radnje* (modalité d'action), ponovo se pojavljuju svi termini koje upotrebljavaju gramatičari.

Međutim, čak ni opozicija *aspect/modalité d'action* ne rješava bit problema kad ju se primijeni na francuski jezik. Osnovni problem koji se ovdje nameće jest pitanje: koji glagolski oblici izražavaju ovu opoziciju. U odgovoru na to pitanje lingvisti su više-manje jednodušni: samo opozicija *imparfait/passé simple* pripada domeni glagolskog vida (*aspect*).<sup>7</sup> To bi značilo da francuski jezik jedva poznaje tu gramatičku kategoriju. No kako se ipak radi o jednoj važnoj kategoriji glagolskog izraza, bilo bi teško zamisliti da francuskom jeziku ona u tolikoj mjeri nedostaje.

Prije nego uđemo u samu diskusiju, moramo voditi računa o tome da svi jezici ne raspolažu istim sredstvima izraza za određenu gramatičku kategoriju kao i o tome da treba dopustiti mogućnost

<sup>6</sup> Ovaj termin je potom preuzeo Arne Klum, *Verbe et Adverbe*, Uppsala, 1961. U francuskom jeziku postoji nekoliko varijanti prijevoda termina »Aktionsart«: *espèce d'action* (Kravar, art. cit.), *ordre du processus* (Šabršula, art. cit.), *modalité d'action* (Martin, *Temps et Aspect*, Paris, 1971). U nedostatku boljeg rješenja mi ćemo se, za naše potrebe, služiti prijevodom ove zadnje varijante, *modalitet radnje*.

<sup>7</sup> Veoma simptomatična je u tom pogledu jedna rečenica P. Naerta: »Je pense que l'on m'accordera sans discussion que l'opposition française passé simple: imparfait est une pure opposition d'aspect« (art. cit., str. 3).

različitih sistemskih rješenja.<sup>8</sup> S druge strane, svaki jezik raspolaze nesistemskim sredstvima koja interveniraju tamo gdje je sistem manjkav. Prema tome, svaka analiza konkretne jezične građe, kojom pristupamo rješavanju nekog lingvističkog problema, mora strogo razlikovati nivo *jezika* od nivoa *govora*, tj. mora razlikovati sistem od improvizacija kojima se jezik prilagođuje momentalnim potrebama izraza.

I dok je Agrellova distinkcija između *Aspekt* i *Aktionsart* bila pokušaj da se razgraniče gramatičke od leksičkih pojava, teorija Gustavea Guillaumea, izložena još 1929. u djelu *Temps et Verbe*, nastoji riješiti problem glagolskog vida u francuskom jeziku na planu sistema, vodeći računa o opoziciji *jezik/govor*. Proučavajući pojavu glagolskog vida u francuskom, Guillaume razlikuje tri osnovna vida: *tensif*, *extensif* i *bi-extensif*, što na planu morfologije (»sémiologie«) odgovara jednostavnim (*simples*), složenim (*composées*) i »nadsloženim« (*surcomposées*) glagolskim oblicima. Jednostavni oblici predstavljaju nesvršeni vid (*non-accomplis*, *tensif*), složeni pak oblici predstavljaju svršeni vid (*accomplis*, *extensif*, *bi-extensif*). Samo opozicija *accompli/non accompli* pripada sistemu francuskog jezika, sve ostalo *accompli* pojave »efekti smisla« (*effets de sens*) glagolskih oblika.

Prvu svoju definiciju glagolskog vida iznio je Guillaume u svom *Temps et Verbe*:

»L'aspect est dans le système du verbe une distinction qui, sans rompre l'unité sémantique de ce dernier, le scinde en plusieurs termes différenciés, également aptes à prendre dans la conjugaison la marque du mode et du temps.« (str. 47)

Na str. 109 istog djela on ponavlja gotovo istu misao drugim riječima:

»L'aspect est une forme qui, dans le système même du verbe, dénote une opposition transcendant toutes les autres oppositions du système et capable ainsi de s'intégrer à chacun des termes entre lesquels se marquent les dites oppositions.«<sup>9</sup>

<sup>8</sup> Usp. o tome mišljenje S. Živkovića:

»Shvatili mi gramatičke kategorije »uže ili šire«, one su u svakom slučaju vrlo raznolike u jezicima. »Gramatičke kategorije su dakle uvijek relativne u danom jeziku i u određenom periodu historije svakog jezika«. Ne samo da svi jezici nemaju jednake sve gramatičke kategorije, nego nijedan jezik nema svaku kategoriju u potpunosti« (*Uvod u opću lingvistiku*, Zagreb, 1958, str. 126—127).

<sup>9</sup> Jedna druga njegova definicija glasi:

»Le verbe est un sémantème qui *implique* et *explique* le temps. Le *temps impliqué* est celui que le verbe emporte avec soi, qui lui est inhérent, fait partie intégrante de sa substance et dont la notion est indissolublement liée à celle de verbe...  
Le *temps expliqué* est autre chose. Ce n'est pas le temps que le verbe

Ova se teorija bitno razlikuje od svih ostalih teorija glagolskog vida, pogotovo što se tiče vida u francuskom jeziku, gdje je radikalno uzdrmala sve tradicionalne pojmove. Poneki lingvisti prihvaćaju neke od Guillaumeovih postavki, ali odbacuju, gotovo bez iznimke, posljednje konsekvence koje iz njih izvlači Guillaume. To se naročito odnosi na problem izražajnih sredstava francuskog glagolskog vida. U svakom slučaju, već danas se svaka ozbiljnija diskusija o francuskom glagolskom vidu svodi na problem dviju formalnih opozicija:

- a) jednostavni oblici/složeni oblici,
- b) imparfait/passé simple.<sup>10</sup>

Prije nego što pristupimo razmatranju ovih opozicija htjeli bismo ukratko izložiti oblike francuskog glagola. Radi se uglavnom o slijedećim oblicima: Présent (*je fais*), Passé composé (*j'ai fait*), Imparfait (*je faisais*), Plus-que-parfait (*j'avais fait*), Passé simple (*je fis*), Passé antérieur (*j'eus fait*), Futur simple (*je ferai*), Futur antérieur (*j'aurai fait*), Conditionnel présent (*je ferais*), Conditionnel passé (*j'aurais fait*).<sup>11</sup>

Ako francuski jezik bar donekle pozna kategoriju glagolskog vida, onda njezina izražajna sredstva treba tražiti među navedenim oblicima. Svaki glagolski oblik izražava na ovaj ili onaj način vid koji Guillaume definira kao kategoriju »koja nadilazi (transcendira) kategoriju vremena i načina«. Lišen vlastitih sredstava izražaja, francuski glagol je stvorio svoj vlastiti sistem opozicija vida, tako da jednostavni oblici izražavaju *non accompli* (nesvršeni) a složeni *accompli* (svršeni).

Međutim, gramatike su nas navikle da navedene oblike smatramo kao »vremena«, tj. kao oblike koji — izuzevši Imparfait i Passé simple — izražavaju jedino vremenske odnose. Tako se, na primjer, među prošlim vremenima navode: Passé composé, Imparfait, Plus-que-parfait, Passé simple, Passé antérieur.

retient en soi par définition, mais le temps divisible en moments distincts — passé, futur et leurs interprétations — que le discours lui attribue. Cette distinction du *temps impliqué* et du *temps expliqué* coïncide exactement avec la distinction de l'aspect et du temps.» (»Immanence et transcendence dans la catégorie du verbe, u *Langage et Science du Langage*, str. 47—48.)

<sup>10</sup> Mi ovdje nećemo razmatrati ulogu semanteza glagola »faze« (*commencer, continuer, finir*), prefiksacije (*tourner-retourner, commencer-recommencer, chasser-pourchasser*) ni konteksta (prilozi vremena, veznici, subordinirani glagoli), ne zato što bismo potcjenjivali te pojave, nego zato što u diskusiji o glagolskom vidu kao gramatičkoj kategoriji one ne mogu doći u obzir.

<sup>11</sup> Uzimamo samo oblike indikativa budući da se sve diskusije svode na pitanje: vrijeme ili vid. Konstrukcije kao: *aller + inf.*, *venir de + inf.*, itd. su perifraze, prema tome improvizacije govora, i ne ulaze u sistem glagola. Usp. Martin, o. c., str. 136—140, Imbs, *Emploi des temps verbaux en français*, str. 6—7; Klum, *Verbe et Adverbe*, str. 213 —215.

Istini za volju, francuski jezik ima samo dva osnovna oblika za prošlo vrijeme: *Imparfait* i *Passé simple*. Ne postoji razlika u vremenu između *Plus-que-parfait* i *Imparfait*, između *Passé antérieur* i *Passé simple*. Razlika je samo u vidu, o čemu dovoljno jasno svjedoči i oblik pomoćnog glagola. *Passé composé* je prema tome samo svršeni vid prezenta. To isto važi i za oblike budućeg vremena: *Futur simple* i *Conditionnel présent* su dva različita načina na koji poimamo buduće vrijeme. *Futur antérieur* i *Conditionnel passé* su njihovi svršeni oblici.

Razlika između ovakvog naziranja i onog tradicionalnog sastoji se u tome što mi ovdje govorimo o svršenom vidu za ono što se obično naziva »*temps relatif*« (relativno vrijeme) ili »*l'antériorité par rapport à*«. Međutim relativno vrijeme ne predstavlja gramatičku kategoriju i ne ulazi ni u kakvu sistemsku opoziciju. Lingvisti ponekad priznaju da *Passé antérieur* i *Futur simple* imaju svršeno značenje, ali to obično niječu kad se radi o *Passé composé* i *Plus-que-parfait*.<sup>12</sup> Pa ipak je u interesu svakog lingvиста da se u studiju ovih oblika prije svega osloni na njihovo osnovno, vidsko značenje, a ne na pojam relativnog vremena koji je, uostalom, veoma diskutabilan. U relativnom vremenu bi prije svega trebalo vidjeti izvedeno značenje svršenog glagolskog vida:

- *Dès que j'aurai terminé, je sortirai.*
- *Dès que j'eus fini, je sortis.*

Osim toga, vidska opozicija između jednostavnih i složenih oblika proteže se i izvan indikativa, tj. i preko granica vremenskih odnosa. Ona pokriva kategoriju *imenskih načina*: *faire, avoir fait, avoir eu fait* (infinitif); *faisant, ayant fait, ayant eu fait* (participe présent); *fait, avoir fait, \*eu eu fait* (participe passé) i na *subjunctif*: *fasse/ais fait, fisse/eusse fait*, što znači da kategorija vida u sistemu prethodi kategoriji vremena.

Što se tiče opozicije *Imparfait/Passé simple*, ona je za većinu lingvиста vidske prirode (v. bilj. 7). Samo G. Guillaume i neki lingvisti iz njegove škole pridaju ovoj opoziciji vremenski karakter. Zbog nedostatka prostora mi ovdje ne možemo iznijeti sve njihove argumente, ali ćemo ukratko konfrontirati bitne postavke Guillaumeove teorije s postavkama Robert Martina.

<sup>12</sup> Za svršenost *Passé simplea* i *Futur antérieurea*, usp. Šabršula, *art. cit.*, str. 68. Prethodnost radnje *Plus-que-parfaita* i *Passé composéa* samo je proširenje njihove osnovne vrijednosti svršene radnje. Postoje i druge, mnogo nerazumljivije pojave. Npr. razne upotrebe *Imparfaita*, počevši od *Imparfaita* zvanog »*pittoresque*« pa do modalnog *Imparfaita* koji nalazimo u hipotetičkim rečenicama. Usp. Imbs, *o. c.*, str. 90—100; Martin, *o. c.*, str. 97—103. Da bi se mogao objasniti konkretni smisao i upotreba nekog glagolskog oblika, treba najprije odrediti njegov osnovni smisao, tj. njegov položaj u sistemu glagola.

Za Guillaumea, Imparfait predstavlja sekantnu sliku (image sé-cante) prošlosti. Slika-vrijeme (image-temps) Imparfaita sastoji se od dva dijela: jedan svršeni i drugi u svršavanju (en accomplissement).<sup>13</sup>

— Je travaillais quand il entra.

Passé simple predstavlja, naprotiv, globalnu sliku prošlosti koja se ne da analizirati.<sup>14</sup>

— Charlemange regna longtemps.

Dubinska razlika između ta dva vremena nalazi se, prema mišljenju G. Guillaumea, u dva različita načina poimanja toka vremena:

1) *silazno vrijeme* (temps descendant), vrijeme koje dolazi iz budućnosti i ide prema prošlosti, to je *incidentno vrijeme* (temps incident);

2) *uzlazeće vrijeme*, vrijeme koje dolazi iz prošlosti i ide prema budućnosti, to je *dekadentno vrijeme* (temps décadent). Prvom, koji predstavlja objektivno poimanje toka vremena, odgovara kronotip  $\alpha$  Guillaumeova glagolskog sistema na kojem se nalaze Passé simple i Futur simple; drugom, koji predstavlja subjektivnu koncepciju, odgovara kronotip  $\omega$  na kojem se nalaze Imparfait i Conditionnel présent.<sup>15</sup>

Robert Martin u svom djelu *Temps et Aspect*, iako priznaje Guillaumeovoj teoriji homogenost i dosljednost, vidi u opoziciji Imparfait/Passé simple vidsku razliku:

<sup>13</sup> G. Guillaume je u više navrata studirao problem opozicije Passé simple/Imparfait: *Temps et Verbe*, str. 60—62, *Langage et Science du Langage*, str. 50—51.

<sup>14</sup> Usp. prethodnu bilješku.

U *Temps et Verbe* on npr. kaže:

»Les linguistes on vu généralement dans l'imparfait le signe de l'inaccompli et dans le parfait défini le signe de l'accompli. Cette distinction, à tout le moins en ce qui concerne le français, (u bilješci: Elle tient mieux dans l'autres langues et donne satisfaction lorsqu'on envisage les choses généralement dans les langues indo-européennes.) enferme une part d'illusion. Le vrai est que l'indivision des deux perspectives dans le parfait défini, en ne permettant pas à la pensée d'opposer l'inaccompli à l'accompli, tend à produire l'impression d'accompli par une sorte de déduction inconsciente: l'inaccompli ne se présente pas, donc, c'est l'accompli qui a eu lieu. Mais, comme il vient d'être montré, la vérité est autre et réside dans l'indivision des perspectives d'accomplissement et de non-accomplissement« (str. 62).

<sup>15</sup> O pojmu kronotip  $\alpha$  i  $\omega$ , usp. *Temps et Verbe*, str. 51—54, *Langage et Science du Langage*, str. 208—219.

»Et pourtant la discussion n'est pas close qui porte sur la nature véritable de l'opposition PS/IMP, aspectuelle ou temporelle. Nous optons pour une signification aspectuelle et ne nous rangerons pas sur ce point à l'avis de G. Guillaume.« (str. 71)

Nekoliko stranica dalje on opravdava ovakav stav slijedećim riječima:

«... l'aspect sera pour nous, en français, non pas une catégorie unique, mais un ensemble d'oppositions grammaticales qui apparaissent en différents lieux du système: sous la forme d'une opposition temps simples/temps composés pour traduire l'inaccompli et l'accompli et sous la forme d'une opposition flexionnelle pour traduire le perfectif et l'imperfectif... Le système flexionnel signifie également l'opposition des modes et, dans une moindre mesure, celle des personnes. Quel inconvénient dès lors à lui attribuer par ailleurs un rôle aspectuel.« (str. 73)

Oduzevši glagolskom vidu u francuskom jeziku njegovu sistemsku homogenost, Martinova teorija ponekad upada u nedosljednosti. Tako na strani 68, govoreći o opoziciji pomoćnih glagola *avoir* i *être*, autor u zaključku kaže:

»L'opposition du perfectif et de l'imperfectif relève de la modalité d'action; elle se décide tardivement, au niveau du discours et ne s'exprime que secondairement par le couple *avoir/être*, par delà l'analyse de la voix.«

Isto tako na strani 53, bilješka 118:

»L'opposition perfectif/imperfectif n'a de sens que dans l'inaccompli.«

Razlozi koji su naveli Martina da prihvati navedena stanovišta su, izgleda, praktične prirode, motivirani brigom za što uspješnijom analizom konkretnog jezičnog materijala. Sam autor je toga potpuno svijestan kad kaže:

»Certes, une telle conception rapproche l'aspect des notions métalinguistiques qui ne coïncident pas nécessairement avec les catégories elles-mêmes, homogènes par définition à la fois dans le contenu et dans la forme. Mais toute réflexion faite, elle nous paraît plus avantageuse dans la description du français que l'interprétation étroitement guillaumienne« (ibid., str. 73).

Ova pragmatička koncepcija je u stvari ustupak, koji Martin čini onomasiologiji:

»A réduire en français l'expression de l'aspect à l'opposition des temps simples et des temps composés, on s'oblige à restreindre singulièrement sa conception onomasiologique. Restriction bien gênante, non seulement à cause de la parenté évidente entre l'accompli et la perfectivité qui consiste l'un et l'autre en une certaine saisie de la limite finale, mais aussi parce qu'on est mal venu de dissocier le couple perfectif/imperfectif d'une

notion dont il est, dans beaucoup de langue, une illustration grammaticale de l'opposition perfectif/imperfectif qu'il découvre dans le couple PS/IMP...« (str. 75).<sup>16</sup>

Specifično ponašanje Passé simplea u *govoru* navelo je dakle Martina da opoziciji Passé simple/Imparfait prida vidsku na štetu vremenske vrijednosti. Pa ipak, bilo mu je vrlo lako smjestiti tu opoziciju u modalitet radnje, budući da mu je Guillaumeova teorija, čiji je on jedan od pobornika, pružala za to dosta argumenata: »vidske« vrijednosti Passé simplea u govoru proizlaze zapravo iz njegove vremenske vrijednosti u sistemu. Osim toga, suprotno mišljenju Martina, Guillaumeova teorija ne sužava pojam glagolskog vida u francuskom jeziku. Naprotiv, ona mu daje veću važnost nego ijedna druga lingvistička teorija. Prema Guillaumeu, kategorija glagolskog vida prethodi u sistemu kategoriji načina i vremena i primjenjuje se na sve glagolske oblike (v. naprijed). Nevolja je u tome što njegova teorija izgleda u današnjem stadiju lingvističkih istraživanja još uvijek previše apstraktna i što ga malo tko prati do njegovih zadnjih zaključaka, pogotovo kad se radi o dosljednoj distinkciji između jezika i govora.

Nakon što smo veoma sažeto razmotrili osnovne probleme glagolskog vida u francuskom jeziku i njegov položaj u sistemu jezika, dat ćemo kratki pregled problema modaliteta radnje (modalité d'action) koji se vrlo često brka s pojmom glagolskog vida.

Modalitet radnje može u francuskom biti izražen:

- glagolskom semantekom: *durer, continuer, grandir, progresser, commencer, finir, abattre, sautiller*, itd.
- glagolskim perifrazama: *être en train de, finir par, aller + participe présent*, itd.
- adverbima vremena, priloškim oznakama vremena, itd.

Samo u tim okvirima možemo govoriti o pojmovima kao *duratif, itératif, perfectif, imperfectif, inchoatif, progressif* i o ostalim tradicionalnim pojmovima koji se tiču vida u smislu onomasiologije. Jedino u okviru modaliteta radnje, tj. na planu govora možemo govoriti o »vidskom značenju« glagola,<sup>17</sup> o »vidskoj boji« (couleur aspectuelle) koju glagolu daju adverbii, priloške oznake ili veznici vre-

<sup>16</sup> Usp. kritički osvrt u recenziji J. Chauranda u *Le Français Moderne*, 40/1972, str. 360—363.

<sup>17</sup> Bar kad se radi o francuskom glagolu, morao bi važiti princip da se ne traži glagolski vid u glagolu kao takvom (*marcher, faire, travailler, finir*, itd.), nego u njegovu obliku (infinitif présent, participe passé, imparfait de l'indicatif, subjonctif présent, itd.), koji po svom položaju u sistemu ima i određenu vidsku vrijednost.

mena,<sup>18</sup> o ulozi direktnog objekta,<sup>19</sup> o interferenciji između vida i modaliteta radnje,<sup>20</sup> o afinitetu nekih vremenskih oznaka prema određenim glagolskim oblicima («tiroirs grammaticaux»), itd. Daleko od toga da su ova istraživanja lišena svake vrijednosti i interesa, ali svima nedostaje metodološka dosljednost, budući da sistematski miješaju dva različita plana analize: plan jezika i plan govora.

U tih nekoliko redaka pokušali smo nemoguće: dati teoretski prikaz jednog neobično delikatnog i kontroverznog problema kao što je to glagolski vid u francuskom jeziku, uzimajući građu u bibliografiji napisanoj isključivo na francuskom jeziku. Ovaj problem zahtijeva, očividno, mnogo više mjesta i truda, što nam u ovoj prilici nije bilo moguće. Stoga molimo čitaoca da to uzme u obzir.

Mi se namjeravamo vratiti na ovu temu, ako se pruži prilika, u opširnijoj studiji koja će uzeti u obzir istraživanja njemačkih (Pollak, Weinrich, Gamilscheg, i dr.) i slavenskih lingvista (Kravar, Grubor, Guberina, i dr.). Ona će, nadamo se, bolje pokazati svu raznovrsnost mišljenja i kontroverzi oko problema glagolskog vida u francuskom jeziku.

---

<sup>18</sup> Veoma zanimljiva su u tom pogledu najnovija istraživanja u: Arne Klum, *Verbe et Adverbe*; Robert Martin, *Temps et Aspect*; Miroslav Kravar, *Approche syntaxique en matière d'aspect verbal*.

<sup>19</sup> Usp. Šabršula, »Les locutions semelfactives et l'aspect verbal perfectif en français«, *Acta Universitatis Carolinae, Romanistica Pragensia*, II, 1961, str. 99—111; Naert, *art. cit.*, str. 6—12.

<sup>20</sup> Usp. Martin, *o. c.*, str. 82—83 i passim; Klum, *o. c.*, passim.

## R é s u m é

Le français connaît-il, et dans quelle mesure, la catégorie de l'aspect. Telle est la question que se pose l'auteur au début de ce bref aperçu théorique sur le problème de l'aspect verbal en français.

Après un bref aperçu de la terminologie des grammaires et des ouvrages théoriques dont on dénonce le manque de cohérence méthodologique, on passe à un niveau plus élevé, celui des niveaux d'analyse linguistique où on insiste surtout sur la distinction *langue/discours*, et tout particulièrement sur son application à l'étude des faits concrets.

Première théorie cohérente dans ce domaine est celle du linguiste suédois Sigurd Agrell qui fait la distinction entre *Aspekt* et *Aktionsart*, séparant ainsi les faits grammaticaux des faits lexicaux.

Une autre théorie, appliquée au français, tenant compte de la distinction *langue/discours*, est celle de Gustave Guillaume exposée pour la première fois en 1929 dans son ouvrage *Temps et Verbe* et développée plus tard dans une série d'articles recueillis dans *Langage et Science du Langage*. C'est cette dernière théorie qui retient le plus d'attention par son originalité et sa cohérence méthodologique.

Conformément à cette théorie on écarte toute pertinence pour le problème de l'aspect des sémantèses verbales, de la préfixation, des périphrases verbales, etc.

Un autre point discutable est celui des moyens d'expression aspectuelle. En premier lieu l'opposition *temps simples/temps composés* où on écarte la notion de »temps relatif« qui se relève inopérante au niveau du système ne constituant pas une catégorie grammaticale. Ladite opposition n'est pas, en français, temporelle mais aspectuelle.

Encore un point de litige: opposition Passé simple/Imparfait. On confronte là la théorie de Guillaume avec la théorie de Robert Martin. Malgré l'efficacité de cette dernière, on lui découvre des inconséquences quant au discernement du plan de la langue et celui du discours.

Après cette discussion de fond, on passe en revue certains points concernant la modalité d'action avec renvois à une bibliographie sommaire (Martin, Klum, Kravar, Šabršula, etc.)